

Kapuvár, 1896. szeptember 17. – Budapest, 1979. szeptember 14.

Apja kórházi gondnok, majd megyei tisztviselő és birtokos volt. Elemi iskolába Győrszentmártonban (Pannonhalmán) járt, majd hat osztályt elvégzett a győri bencés gimnáziumban. 1912-ben érettségi vizsga nélkül beiratkozott az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolára, ahol Radnai Béla növendéke lett. Két év múlva eltanácsolták; később intézményi kereteken kívül, önállóan képezte magát. A főiskola után másfél évig a hadianyaggyárban dolgozott, de a nyarakat Nagybányán, a Ferenczy ikrek társaságában töltötte rajzolásal. 1915 körül csatlakozott Kassák Lajos köréhez, dolgozott a Tett című aktivista folyóirat számára. 1917-ben önkéntesként, tizedesi rangban részt vett az első világháborúban, az olasz fronton, a Piave mentén irodistaszolgálatot teljesített. 1917 decemberében, a Ma kiállító-helyiségében mutatták be az első szobrait. A Tanácsköztársaság alatt a Művészeti Direktóriumban tevékenykedett. 1920-ban letartóztatták, s a hivatalos vád szerint „forradalmárok külföldre szöktetése miatt” két év börtönre ítélték. Másfél évig a budapesti Szerb utcában és a szegedi Csillagbörtönben raboskodott. Kiszabadulása után különböző hazai kiállításokon mutatta be az alkotásait, majd 1927-ben a Miklós Andortól, az Est-lapok kiadójától kapott 1000 pengővel párizsi tanulmányútra ment. 1928–1930-ban a Római Magyar Akadémia ösztöndíjasaként folytatott művészeti tanulmányokat. Hazatérése után klasszikus stílusú szobraiért Állami Kis és Nagy Aranyérmet kapott. Az emlékműpályázatok rendszeres résztvevője; 1937-ben a párizsi világkiállítás magyar pavilonjában felállított Szent István-szobraért nagydíjjal jutalmazták. 1939-ben készült el híres székesfehérvári huszáremlékműve. Náciellenes, antifasiszta érzelmű művészként kapcsolatba került a függetlenségi mozgalommal. Csatlakozott a Magyar Történelmi Emlékbizottság 1942. március 1-jei felhívásához. Mihályfi Ernő felkérésére elkészítette azt a Petőfi-plakettet, amelyet az emlékbizottság által szervezett 1942. március 15-i tüntetésen a résztvevők jelvényként viseltek. 1945-ben beválasztották a Magyar Művészeti Tanácsba, s még ez évben kinevezték a Képzőművészeti Főiskola professzorává; 1970-ig tanított az intézményben. Az 1945. évi nemzetgyűlési választások alkalmával a Szociáldemokrata Párt javaslatára a párton kívüli közéleti személyiségek egyikeként beválasztották a Nemzetgyűlés tiszteletből meghívott tagjai sorába. 1946-tól három éven át a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium művészeti osztályának a vezetője, irányítása alatt előkészületek történtek a rajztanárképzés megreformálására s az Iparművészeti Főiskola átszervezésére. 1947-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. Szakmai befolyása, elismertsége, kapcsolatai folytán a művészeti élet egyik meghatározó vezetője. Nevéhez fűződött az 1965-ben Budapesten, a Felvonulási téren felállított Lenin-szobor. Bekapcsolódott a Hazafias Népfront munkájába, 1964-től haláláig minden alkalommal beválasztották a HNF Országos Tanácsába. 1971-ben a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Lenin-emlékérmét adományozott számára. 1976-ban, nyolcvanadik születésnapja tiszteletére a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményes tárlatot rendezett a műveiből; szülővárosában a művész által adományozott negyven szoborral megnyitották a Pátzay Múzeumot.